

Ver sözə ehyə ki...

*Ver sözə ehyə ki, tutduqca səni xəli-əxəl,
Edə hər saat səni ol uyqudan bədar söz.*

*... Artıran söz qədrini sidqilə qədrin artırır,
Kim, nə miqdar olsa, əhlin eylər ol miqdar söz.*

Allah məkanını behişt ələsin, Mövlana Məhəmməd Füzulinin. Zamanın o başında ələ bir fikir, hikmət qalası qurdu, kəlam, یرfan ağacı göyərti ki, 500 ildir söz xiridarları "heyrət, ey büt, surətini gördükdə ləl eylər məni" nidaları ilə qarşısında diz çökür, kölgəsinə sığınır nəfəslərini dərməklə bahəm, kökündən, dibindən qaynayıb axan çeşmədə ələmə, mərifətə, fəlsəfəyə, idraka olan təşnələrini də sirab edirlər...

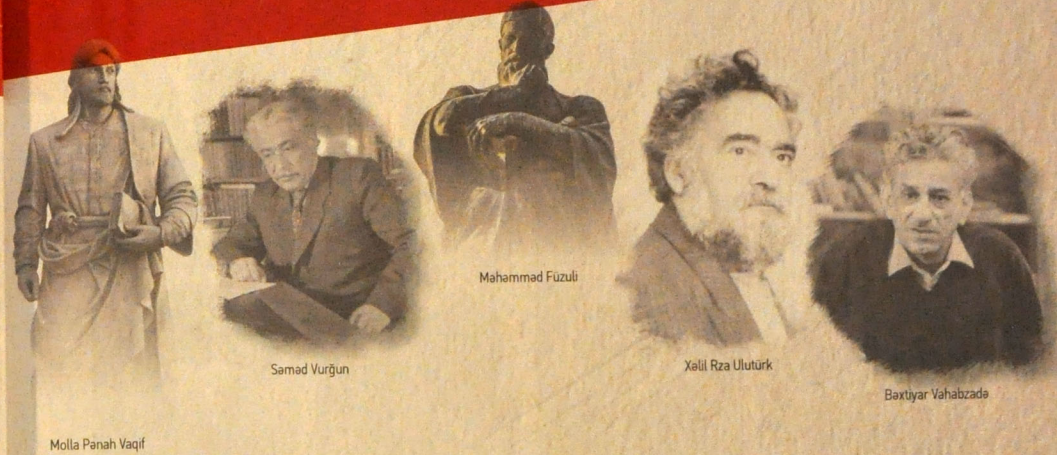
Kimsənin də şübhəsi yoxdur ki, hələ neçə əsrlər, ərələr bundan sonra, ümumiyyətlə, dünya durduqca belə də olacaq. Çünki dahi Ustadımız və onun kimi neçə-neçə söz-sənət korifeyi doğulub böyüdükləri sərhədləri çoxdan aşılıb, vaxtdan qat-qat yuxarıda qərar tutublar. Onların ayaqları altından asən sət ruzigarlar məqəmlərinə təsir göstərmək imkanına malik deyil. Təkcə bir faktı vurğulamaq kifayətdir ki, tarixən yalnız Şirvan ədəbi məktəbinin dünya mədəniyyəti xəzinəsinə bəxş elədiyi müfəkkirlər sayca bütün planetin sayılıb-seçilən şair-yazıçılarından çoxdur...

Məşhur rus tənqidçisi V.Belinskiyin belə bir deyəmi var: "Poeziya hər şeydən əvvəl həyat, sonra incəsənətdir". Kainat da sözlə yaradılıb, bəşər övladı daim nəğməyə, obrazlı ifadəyə, fikir mübadiləsinə ehtiyacdır; gəlişi layla, oxşama, gedişi ağı, mərsiyə ilə müşayiət edilir. Deməli, poeziya özü və ona məhəbbət qüdrətdəndir, fitrətdəndir.

Söz sənətinin həm də ilahi motivlərdən qaynaqlandığı, bəşəri duyğularla süsləndiyi, humanist dəyərlər – sülh, sevgi, dostluq... tarənnümünə görə isə Yer kürəsinin ən müxtəlif nöqtələrində yaşayıb-yaradan fikir adamları həmrəydir, biri digərinin dərdinə şərik çıxır, azadlıq, bərabərlik, əmin-amanlıq ideyaları uğrunda mübarizənin, zülmə, ayrı-seçkiliyə, savaşa qarşı bərişməzliyin təbliğatçılardır. Necə ki Cənubi Afrika Respublikasında yeridilən aparteid (Afrikanın bantu xalqlarına, qeyri-avropalı, yaxud qarışıq mənşəli etnik qruplara qarşı qəddar ayrı-seçkiliyə əsaslanan irqi seqrəqəsiya) siyasətinə qarşı çıxdığına görə 27 il həbsxana divarları arasında qalmış Nelson Mandela 1993-cü ildə Nobel sülh mükafatına layiq görüləndə dönməz əqidə şairimiz Xəlil Rza Ulutürk yazırdı:

*Əziz Nelson Mandela – sənğədaşım, qardaşım.
Əli əlimə çatmaz arkadaşım, sirdaşım.
Salam! Nelson Mandela! Gözün aydın, günaydın!
Yurdun kişi övladı yurda bir də qayıdır.
Bu gün "Viktor Ferster" barmaqlığı sökülür.
Çoşqun tabrik gülləri dağ başına tökülür.*

Beləcə, qalırdı ancaq həmin çoxsaylı və qırılmaz əməkdaşlığın, ünsiyyətin şərəfinə konkret günün müəyyənləşməsi ki, bu təklif də qardaş ölkədən gəldi. Tür-

kiyənin tanınmış mədəniyyət xadimi, şair-dramaturqu Tarik Günerselin təşəbbüsü ilə beynəlxalq poeziya gününün təsis olunması təklifi istər sənət aləmində, istərsə də xalqlar arasında hörmətlə qarşılandı. **1999-cu ildə YUNESKO-nun 30-cu iclasında martın 21-i Beynəlxalq Poeziya Günü elan olundu.** Bu hadisə bizim üçün ikiqat bayrama çevrildi. Çünki daim ruhun musiqisi adlandırılan bəşəri poeziya müəllifi kimi tanınan xalqımız həmin ərafədə eyni zamanda baharı – oyanan, tumurcuqlanmağa, çiçəklənməyə hazırlaşan ecazkar təbiəti, paklıq və vahdət rəmzi Novruzunu salamlayır.

“Əslində, Azərbaycan adlı məmləkətin əhatə elədiyi coğrafi arealdə tarixən toleranlıq olub, həmin məkəndə başqa millətlərin mövcudluğuna, onların bəxişlərinə, yaşam tərzinə, inanclarına, düşüncələrinə hörmətlə yanaşılıb; özümüz kimi, ədəbiyyatımız, mədəniyyətimiz də beynəlmiləldir. On dörd əsrdir ki, sülhpərvər, humanist ideyalarına tapındığımız islam dini ələmə, şeirə, tərəqqiyə böyük önəm verir: Qurani-Kərimdə bu barədə müvafiq buyruqlar – “Şüərə” surəsi var; ilahi qənuqlar toplusunun Yer üzərindəki banisi Həzrət Məhəmməd ətrafındakılara tövsiyə edirmiş ki, Allahı xatırladan, iman yüklü mənzum parçalar əzbərləyin, çünki digər müsbət keyfiyyətlər aşılamaqla yanaşı, poeziya dili düzəldir, danışığı, nitqi gözəlləşdirir.

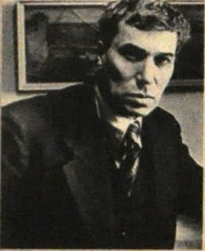
Ələ neçə min illərin dərinliyindən qaynaqlanan folklorumuz, İzzəddin Həsənoğludan üzü bəri yazılı nümunələrımız, üç dildə yaranan Xaqani, Nizami, Nəsimi, Füzuli imzalı ədəbi və abadi abidələrimiz, ana dilinin şirinliyini daddıran Xətai, Vəqif, Zakir, Ələsgər, Sabir poeziyası bütün insanların sülh içərisində, birlikdə, xoşbəxt, bərabər yaşadıkları ideal cəmiyyətin tarənnümçüsü deyildi? Bütün xalqların dostluq və əməkdaşlıq şəraitində qurub-yaratmasını təbliğ edən Mikayıl Müşfiq, Əhməd Cavad, Məhəmməd Hadi, Hüseyn Cavid ənənələri mental-mənəvi dəyərlərin keşiyində durmaqla bahəm, milli sərhədləri aşaraq bu gün də bəşəri əhəmiyyətini saxlamaqdadır. Doğrudur, “qırmızı imperiya” dövründə şair-yazıçılarımız internasional ruhda yazmağa məcbur idilər; ilk növbədə, bunu hakim ideologiya çox sət tələb şəklində qoymuşdu. Lakin həmin məcburiyyət fonunda da yüksək sənətkarlıq məziyyətlərinə malik əsərlər meydana çıxır, müxtəlif xalqların söz adamları və yaradıcılıq mühtiləri qaynayıb-qarışırdı. Şübhəsiz ki, həmin prosesin gedişində ədəbi-bədii tərcüməçilərin üzərinə ağır və məsuliyyətli yük düşürdü. Ara-sıra orijinaldan çevirmələrə rast gəlinərsə də, dünya ədəbiyyatının maraqlı nümunələri rus dilindən tərcümə olunurdu.

*Axtıdım ələmin inci tərinə,
Yanmadım əmrümün iki ilinə.
Rusiya şeirinin şah əsərini
Çevirdim Vəqifin şirin dilinə –*

Artur Rembo

Boris Pasternak

İosif Brodski

Andrey Voznesenski

Anna Axmatova

Milorad Pavlović

Federika Qarsia Lorka

Marina Svetayeva

söyləyən Səməd Vurğun A.S.Puşkinin "Yevgeni Oeğin"i müvəffəqiyyətlə tərcümə sevincini bölüşməklə yanaşı, qələmə aldığı "Zəncinin arzuları" kimi beynəlmiləl poemada irqçiliyin, hüquqsuzluğun əzdiyi amerikalının fəryadına sas verirdi. Dahi şairimiz məşhur "Azərbaycan" şeirində yalnız vətənin gözəlliklərini vəsf etmək kifayətlənmiş, digər qitələrdə və ölkələrdə yaşayanların da vəziyyətini çatdırmağa çalışır.

*Keç bu dağdan, bu arandan,
Astaradan, Lankərardan.
Afrikadan, Hindistandan
Qonaq gəlir bizə quslar,
Zülm əlindən qurtulmuşlar...*

Sovet ədəbiyyatının formalaşdığı illərdə də milli və beynəlmiləl poetik ruhun daşıyıcıları olan şairlərimiz – Süleyman Rüstəm, Nəbi Xəzri, Məmməd Araz, Cəbir Novruz, Bəxtiyar Vahabzadə və başqaları həm zəngin təxəyyüllərinin məhsulu kimi, həm də xarici ölkələrə yaradıcılıq ezamiyyətlərinin nəticələrindən doğan silsilə şeirlər qələmə almışlar ki, külliyyatlarında ayrıca bir bölmə şəklində oxucuların ixtiyarına verilmişdir. Ötən əsrin doxsanncı illərində xalqımızın yenidən əldə etdiyi dövlət müstəqilliyi müxtəlif səhələrlə yanaşı, ədəbi-mədəni

əlaqələrdə də təzə üföqlər açdı; Azərbaycan ədəbləri beynəlxalq arenaya birbaşa, müstəqil təşəbbüslərlə çıxış, istedadlı sənət mübadilələri imkanı qazandı. Artıq yeni ünsiyyət körpülərinin inşasını siyasi sifarişlər – sinfi mübarizənin tərənnümü, sosialist realizmi deyil, müraciət olunan müəllifin dünya çapında mövqeyi, əsərlərinin aktuallığı, oxucularımızda aşılayacağı müsbət keyfiyyətlər müəyyənləşdirirdi. Bu yanaşma vaxtilə kommunizm ideyaları ixracına boyun əymədiklərinə, yaxud kapitalizmin vəhşi təbiəti, diktatorların despotizmi önündə susmadıqlarına görə öz vətənlərində "burjuva cizma-qaraçları", "zərərli ünsürlər", "KQB agentləri", "bolşevik tör-töküntüləri" ittihamları ilə damğalanmış şəxslərin və əsərlərin taleyində yaşlı işıq yandırdı.

“**Artur Rembo, İosif Brodski, Federika Qarsia Lorka, Saygio, Pol Elüar, Anna Axmatova, Corc Bayron, Milorad Pavić, Nəci Fəzil Qısaqürək, Culi O"Kallahana, Fəruq Fərruzadə, Marina Svetayeva, Zbiqnev Herbert, Andrey Voznesenski, Nüar ə-Qəbbani, Biansamaria Trabolta, Busso, Boris Pasternak, Davide Qualteri və başqaları sərhədləri əsarə bütün şeirsevərlərin üz tutduqları mənbələrə, məxəzlərə çevrildilər.**

Çox illər öncədən respublikamızda mükəmməl tərcüməçilik ənənələri yaranıb, amma müstəqillik illərində bu sahə dövlətin qayğı göstərdiyi bir struktur halında təkmilləşdi. Azərbaycan Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi ilə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Bədi Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzi belə vacib və yaxşı işin öhdəsindən lazımı səviyyədə gəlməyə çalışır. Həmin qurumların "Dünya ədəbiyyatı", "Körpü", "Xəzər", "Kitabçı", "Aydın yol", www.ayb.az qəzet, jurnal və saytları, ümumiyyətlə, ölkədə işıq üzü görün sönük sferaya daxil və digər nəşrlər, dünya xalqlarının ədəbi irsinin oxucularımıza çatdırılmasında mühüm rol oynayırlar.

Bu mənada 21 mart – Beynəlxalq Poeziya Günü və-tanımızın söz, sənət elitəsi tərəfindən də ürəkdən, peşəkarcasına, kütləvi şəkildə qeyd olunur. Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Yazıçılar Birliyi və "Azər-su" ASC-nin yaxından dəstəyi ilə keçən il martın 18-dən 23-nə qədər "Sözün də su kimi lətafəti var" devisi altında reallaşan I Bakı Beynəlxalq Poeziya Festivali miqyasına görə daha çox diqqəti çəkdi. Beynəlxalq tədbirə səkkiz ölkədən on qonaq – Türkiyədən görkəmli şair, tərcüməçi Atəol Bəhrəmoğlu və müğənni Haluk Çətin, Rusiyadan tanınmış şair Sergey Qlovyuk, Serbiyadan Melisa Eftimieviç-Liliç, Finlandiyadan Tomi Kontio Kalevi, Belarussdan istedadlı şair, nəsir Tatyana Sivets, Ukraynadan Marianna Kiyanovska, İrandan şairlər Kamran Rəsulzadə və Abbasəli Araz, Özbəkistandan işə görkəmli filoloq və tərcüməçi, professor Saodat Muhammadova təşrif buyuraraq müzakirələrdə fəal iştirak edib, təkliflərini söyləyiblər. Mərasimin proqramındakı "100 daqiqə şeir" şöləri də lirik-romantik duyğuların müşayiəti ilə böyük maraqla keçirilib.

Sözsüz ki, belə təşəbbüslər və layihələr sayəsində təşkilatçı ölkə öz mədəniyyətini, ədəbiyyatını, poeziyasını tanımaq, təbliğ etmək üçün geniş imkanlar qazanır.

Ədəbiyyatımızın mövzu dairəsi zəngin, ideya istiq-

mətləri çoxşaxəlidir. Qalır yalnız həmin xarakterizəyə "yaylına hüddulan nəhayətsizdir" əlavəsi ki, yaxın gələcəkdə bu arzularımız, gözləntilərimiz də həqiqətə çevrilər inşallah. Kiçik araşdırma bu istiqamətdə də humanizm və qonaqpərvərlik cizgimizin aşkarlanması – azərbaycancaya çevrilənlərin dilimizdən tərcümə olunanlardan müqayisəyə gəlməz dərəcədə çoxluğu qənaətinə əsas verər. Lakin prosesin nisbətən zəif nöqtələrini nəzərə almaq, bu istiqamətdə təxirəsalınmaz plan-proqramlar işləyib həyata keçirmək gərəkdir – strateji cəhətdən: Vətənimizdə, soydaşlarımız arasında da söz sənəti üzrə nüfuzlu ödüllər, Nobel mükafatı sahiblərinin olması və on azından "kiçik xalqların böyük ədəbiyyatı olmur" deyimini yalanlamaqdan ötrü...

Azərbaycan poeziyası isə mühafizəkarlığın hakim olduğu min il bundan əvvəl də, modernizmin, postmodernizmin meydan suladığı müasir dövrimizdə də beynəlmiləldir, bəşəridir. Çünki "çalış öz xalqın işinə yara, geysin əməldən dünya zərxara" tövsiyasını verən Şeyx Nizami, "çöl daşını çöl qusuna atma, qardaş, kərəm eylə" təmənnalı Şah Xətai, "fəhlə, sən də özünü insanımı sanırsan; aya, pulsuz kişi, insanlığı asanımı sanırsan" satirali Sabir öz müraciətlərini mənsub olduqları, yaxud konkret millətin nümayəndəsinə deyil, bütün ədəbiyyata ünvanlayıblar. Bəlkə elə mərhum Vəqif Səmədoğlu da bu misraları qələmə alanda bir şair fəhmi ilə, məcburən Qarabağdakı doğma yurd-yuvasından didərgin düşən soydaşlarımızla yanaşı, məmləkətimizə pənah gətirəcək suriyalı qaçqınları da nəzərdə tutubmuş.

Qəbrim üsta

nə daş qoyun, nə abida,

Bir cüt ayaqqabı qoyun.

ayaqyalın geyib getsin... ✦

Qurban Cəbrayıl